

Понеділок А. І.
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
кандидат філософських наук, старший
лаборант кафедри культурології

УКРАЇНСЬКА СІМ'Я: ПРОБЛЕМИ І МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Проблема збереження традиційної сім'ї є нагальною і необхідною умовою збереження і розвитку сучасної української нації.

Традиційною сім'єю (родиною) на Україні вважається добровільний, рівноправний союз між чоловіком і жінкою, які знаходяться у законно зареєстрованому шлюбі та їх діти, і можливо, батьки. Стосунки між жінкою і чоловіком юридично регламентуються, але не підлягають регламентації культурні норми, духовний розвиток, які також регулюють шлюбні відносини, але вже за допомогою моралі, традицій та звичаїв певного народу. Щодо традиційної української сім'ї, то треба звернути увагу на такі її типи і особливості: вона моногамна, повна (наявність матері і батька), здебільшого розширена (складається з декількох сімейних пар та дорослих дітей, які проживають разом), багатодітна (від трьох і більше дітей), патріархальна чи матріархальна за ієрархією, спілкування у дозвіллі орієнтоване на широке коло знайомих (відкрита сім'я), сільська чи міська (за типом поселення) тощо. Така сім'я трансливалася на українському терені століттями, зберігаючи основні свої параметри і не зважаючи на різноманітні ідеологічні, політичні і соціально-економічні колізії і трансформації. Такою українська сім'я залишалася приблизно до 1950-х – 1960-х рр., але вже потім, і здебільшого, наприкінці існування СРСР відбулися певні негативні зміни в інституті сімейних стосунків. Складність перехідного періоду від радянської системи до суверенної, незалежної держави стала одним з факторів (або комплексом факторів), який призвів до нівелювання і знецінювання ролі сім'ї в новому українському суспільстві. До цього також причетні такі «нематеріальні» фактори, як загальне духовне зубожіння і зневіра в майбутньому, яка охопила велику кількість людей.

Сучасна українська сім'я здебільшого втратила свої традиційні якості і постала зовсім іншою формацією і сьогодні виглядає як моносім'я без дітей або з одним-двома дітьми, неповна (батьки розлучені або хтось з батьків, здебільшого – батько, за різних обставин мешкає окремо), часто залежна від матеріальної допомоги родичів, соціальна роль батьків чітко не визначена, закрита (у дозвіллі «замкнена» на собі), міська (мешкає здебільшого у містах і селищах міського типу) тощо.

За статистикою, в Україні середній вік реєстрації першого шлюбу для жінок становить 25 років, а для чоловіків – майже 28 років, але це не свідчить, що українці пізно починають статеве життя. Приблизно до 35 років майже 90% населення були або знаходяться у шлюбі, тобто безшлюбне одиноцтво для українців нехарактерне. Сучасна світова тенденція плюралізації шлюбно-сімейних відносин торкнулася і України, тому за соціологічними дослідженнями, українська молодь у половині випадків обирає «випробований» шлюб. Але, це істотно не впливає на кількість і якість

шлюбів. Так, з 2014 р. кожного року реєструється приблизно 300 тис. шлюбів, а розлучень – майже половина. Це високий коефіцієнт. Причинами розлучень, як свідчать ЗМІ, стають, здебільшого, такі: 42% через напруження в морально-психологічних, емоційних стосунках (ревності, подружня зрада тощо), 23% – через матеріальні та житлові проблеми та ін. За даними соціологів, 62% розлучень в Україні припадає на молоді сім'ї, і матеріальні проблеми не є головними факторами. Зберігаються високі показники офіційних розлучень в Україні. Так, на 2014 р. від 60% до 90% подружжя в деяких регіонах розпадаються упродовж перших п'яти років шлюбу. Більше всього розлучень припадає на південні і східні регіони України, менше всіх – на Закарпатті. За підрахунками А. Буковинського, Н. Кірницької майже 70% дітей мешкають у неповній сім'ї.

Саме неготовність молоді «працювати» над собою, створювати комплементарні відносини і долати кризи часто стають чинниками, що заважають існуванню шлюбу. Міністр соціальної політики України А. Рева вказує на те, що за 15 років в Україні у 22 рази збільшилась кількість матерів-одиначок.

Несприятливим чинником для збереження української сім'ї залишається і загальне соціально-економічне становище, а саме: війна на Донбасі, політична нестабільність в країні, низький достаток, швидке зростання тарифів і цін на речі першої необхідності тощо. Крім того, криза стає сприятливим ґрунтом для розвитку алкоголізму і ігроманії (здебільшого, у чоловіків до 35 років), що також стає причинами розлучень. Фізіологічно до стресів, як зазначають науковці, більше схильні чоловіки, які, впадаючи у затяжну депресію через неспроможність реалізації себе в реальному житті, «віртуалізують» своє життя.

Ще один світовий тренд у сімейних стосунках – це небажання мати дітей. У Західній Європі і Північній Америці цей рух отримав назву як «child-free». Такий погляд на особисте життя стає все більш характерним для сучасної жінки, особливо в економічно розвинених країнах, яка зайнята на роботі, незалежна, емансипована, а тому все менше потребує чоловічої допомоги і уваги. Діти, здебільшого, заважають таким «бізнес-вумен» будувати свою кар'єру. Про дітей вони згадують лише десь після 40 років, коли дітородна жіноча функція згасає, а чоловіки цікавляться жінками для сімейних стосунків, як правило, молодшого віку. І тому народження дітей вже не стає головним фактором, який зумовлює появу і якість сім'ї.

На жаль, розвитку сімейних стосунків в Україні заважають багато об'єктивних факторів, які можна подолати лише завдяки обопільному зусиллю як самих людей, так і владних інститутів, а також впливу церкви на

формування відповідного духовного середовища. У Загальній Декларації Прав Людини, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у грудні 1948 р., констатовано, що «сім'я є природним і головним осередком суспільства і має право на захист з боку суспільства і держави», але сама Декларація об'єктивно не захищає сім'ю, а лише рекомендує і встановлює певні правила. Українські державні інститути повинні не формально ставитися до захисту традиційних сімейних цінностей і соціальної підтримки молодих і малозабезпечених сімей.

Самовиховання, самовдосконалення особистості на гуманістичних засадах, цінностях сімейного життя також є тими чинниками, які можуть допомогти подолати негаразди в становленні сімейних стосунків і пропагувати доброзичливі, відверті, комплементарні відносини всередині родини.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ЧАСУ

Тези доповідей учасників
II Всеукраїнської науково-практичної конференції

(м. Харків, 16 квітня 2019 р.)

Харків
«Право»
2019

УДК 008(477)
Д85

Редакційна колегія:
*А. П. Гетьман (голова), В. О. Лозовой,
О. А. Стасевська, О. В. Уманець*

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори

Д85 **Духовна** культура України перед викликами часу : тези доп. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 квіт. 2019 р.) / [редкол.: А. П. Гетьман (голова), В. О. Лозовой, О. А. Стасевська, О. В. Уманець]. – Харків : Право, 2019. – 282 с.

ISBN 978-966-937-660-2

Збірка містить тези доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Духовна культура України перед викликами часу», в яких висвітлені актуальні питання духовного життя сучасної України, національної ідентифікації та збереження культурної пам'яті.

УДК 008(477)

ISBN 978-966-937-660-2

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2019
© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

Мартянова Т. В.	
Фольк-опера «Коли цвіте папороть» Є. Ф. Станковича у контексті розвитку української опери 2 пол. XX ст.	78
Мислович Н. М.	
Загрози маргінесу.....	81
Пивоваров В. М.	
Українська мова і культура в реаліях сьогодення	84
Понеділок А. І.	
Українська сім'я: проблеми і можливі шляхи їх розв'язання	87
Савченко Г. С.	
Симфонії В. Т. Борисова в контексті жанрової традиції	90
Сердюк О. В.	
Погляди Івана Дзюби на проблеми сучасної української культури	93
Сидорчук Т. А.	
Кліповість як пріоритетний спосіб сприйняття інформації «поколінням Z».....	96
Сімейкіна Н. М.	
Парадигма театральної умовності на українській сцені	99
Слюсаренко Т. О.	
Інноваційні підходи в бандурному виконавстві кін. XX–XXI ст.	102
Смоляк П. О.	
Театральна діяльність Настасівської «Просвіти» у 1930-х рр.	105
Смородська М. М.	
Інтерпретації соулу в українській естраді як втілення культурного діалогу	109
Смородський В. І.	
П. К. Луценко – фундатор Харківської фортепіанної школи	112
Стасевська О. А.	
Місія закладів вищої освіти у формуванні історичної культури	115
Стасевський Л. С.	
Аномія як фактор криміналізації молодіжної культури	119
Уманець О. В.	
Фаустіанська тематика як втілення культурної пам'яті	121
Ценко М. Б.	
Про моральну відповідальність юристів	124
Челомбітько Т. В.	
Природне право та моральні цінності як основа якісного управління в українському суспільстві	127

Наукове видання

**ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ
ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ЧАСУ**

Тези доповідей учасників
II Всеукраїнської науково-практичної конференції

(м. Харків, 16 квітня 2019 р.)

Відповідальність за зміст тез несуть автори

Видається в авторській редакції

Комп'ютерна верстка *А. Т. Гринченка*

Підписано до друку з оригінал-макета 05.04.2019.
Формат 60×84 $\frac{1}{16}$. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 15,84. Ум. друк. арк. 16,39. Вид. № 2155.
Тираж 150 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
вул. Чернишевська, 80а, Харків, 61002, Україна
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Татарчук С. І.
Тел. (057) 717-28-80